

МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК УКРАЇНИ

INTERNATIONAL TRADE AS A FACTOR AFFECTING THE DEVELOPMENT OF UKRAINE

УДК 339.5

Белінська Я.В.професор, д.е.н.,
завідувач кафедри міжнародної
економікиУніверситет державної фіскальної
служби України**Кравцова А.В.**студентка
Університет державної фіскальної
служби України

Стаття присвячена дослідженню сучасного стану зовнішньої торгівлі товарами та послугами. Представлено динаміку експорту та імпорту товарів та послуг за 2014–2015 рр. Проаналізовано тенденції і зміни у зовнішній торгівлі під впливом зовнішньоекономічних чинників. Визначено особливості сучасного стану зовнішньої торгівлі та сформовано перспективи її розвитку.

Ключові слова: зовнішня торгівля, експорт, імпорт, розвиток, тенденції, товари і послуги.

Стаття посвящена исследованию современного состояния внешней торговли товарами и услугами. Представлена динамика экспорта и импорта товаров и услуг за 2014–2015 гг. Проанализированы тенденции и изменения во внешней торговле

под влиянием внешнеэкономических факторов. Определены особенности современного состояния внешней торговли и сформулированы перспективы ее развития.

Ключевые слова: Внешняя торговля, экспорт, импорт, развитие, тенденции, товары и услуги.

The article studies the dynamics of exports and imports of goods and services 2014–2015 years in the world. Analyzed trends and changes in foreign trade influenced by external economic factors. Shows the major exporters and importers of the world and determined their impact on foreign trade. The features of a modern condition of foreign trade in goods and shaped its development prospects.

Key words: foreign trade, export, import, development, trends, products and services.

Постановка проблеми. У сучасному глобалізованому світі досить потужною силою економічного розвитку виступає міжнародна торгівля, яка охоплює сукупність зовнішньої торгівлі всіх країн світу. Економічний розвиток будь-якої країни неможливий без її активної участі у торговельних відносинах з іншими країнами світу. Підвищення ролі глобалізаційних процесів в економічному зростанні країн в останні десятиліття виявилось перш за все у швидкому розвитку зовнішньої торгівлі. Саме торгівля компенсує недостатнє забезпечення ресурсами й товарами та сприяє стабільному процесу зростання національного доходу внаслідок розвитку виробничих можливостей, що сприяє економічному процвітанню країни [1].

Україна – держава з відкритою економікою. Її частка у світовій торгівлі мала і тому вона ніяк не впливає на світовий економічний розвиток, а лише залежить від нього, на відміну від своїх сусідів. Польща сьогодні є прикладом країни, де ефективні економічні і суспільно-політичні реформи призвели до потужного економічного зростання та політичної стабільності. Країна впоралася з наступом світової фінансово-економічної кризи, а її авторитет і політична вага у світі неспинно зростає. Ставши членом Євросоюзу, Польща дістала можливість впливати на політичні, економічні та безпекові процеси, які відбуваються в Європі та ЄС. Це не могло не покращити імідж Польщі як серед європейських, так і неєвропейських країн, а також міжнародних організацій. Використання позитивного досвіду країн, що спираються у своєму економічному розвитку на зовнішню торгівлю, може бути корисним для країни.

Метою статті є виявлення сучасних тенденцій розвитку зовнішньої торгівлі товарами і послугами

та перспективи її розвитку, вплив цих тенденцій на Україну.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженням тенденцій розвитку світової торгівлі присвячено труди таких учених-економістів, як: Авдокушин Е., Андрійчук В., Гнатишин М., Іващук І., Кузнєцов М., Ліндерт П., Савченко В., Хасбулатов Р., Якушева І. та ін.

Дослідженнями тенденцій світової торгівлі займаються також такі міжнародні організації, як: Світова організація торгівлі (*World Trade Organization*), Міжнародний валютний фонд (*International Monetary Fund*), Світовий банк (*World Bank*), Європейський банк реконструкції та розвитку (*European Bank of Reconstruction and Development*).

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи зовнішню торгівлю товарами та послугами на сучасному етапі, слід зазначити, що світова економіка залишається нестійкою. У 2016 році спостерігається повільне зростання, адже зовнішня торгівля розширилася лише на 2,2%, це вважається найповільніше зростання з часів Великої рецесії у 2009 році. Таке нестійке становище спричинене наступними факторами: слабкими темпами зростання глобальних інвестицій, скороченням темпів світової торгівлі, сповільнене зростання продуктивності праці і високий рівень боргу.

Однак, за прогнозами СОТ, світовий валовий продукт збільшиться на 2,7% у 2017 році і на 2,9% у 2018 р., за даними прогнозу, можна зробити висновок, що даний показник швидше є стабільним, ніж сигналом надійного і сталого поживлення світового попиту.

На сучасному етапі розвитку зовнішньої торгівлі на Азію, Європу та Північну Америку припадає 88% від загального обсягу торгівлі товарами. У країнах, що розвиваються частка експортуючих товарів збільшилася з 33% у 2005 році до 42% у 2015 році.

Загалом світовий експорт товарів у 2015 році скоротився на 14%, це на 3 трлн дол. США менше, ніж у минулому році, а експортні ціни впали на 15%. У доларовому виразі обсяг світового експорту комерційних послуг також впав на 6%, що становить 4,754 млрд дол. США, хоча зниження було менш різким, ніж на товар. Сповільнився попит на товари у США, Канаді, Азії, Південній та Центральній Америці. Частка експортованих промислових товарів у 2015 році становила 67%, порівняно з 70% у 2014 році (див. рис. 1). Світовий обсяг імпорту за 2015 рік скоротився на 12%. Попит на імпорт сповільнився в Азії у 2015 році, але зміцнився у Сполучених Штатах Америки і Європейському Союзі. Азії сприяла більш, ніж будь-яка інша країна, у відновленні світової торгівлі після фінансової кризи 2008–2009 рр. Однак, вплив у регіоні на світовий попит на імпорт знизився у 2015 році в Китаї та інших азіатських країнах. У Азії за 2013 рік спостерігалось значне зростання світового імпорту і становило 73%, а за 2015 рік лише 25%. На відміну від Азії, в Європі в основному темпи зростання світової торгівлі сповільнювалися після фінансової кризи, роблячи негативний внесок у глобальний імпорт у 2012 і 2013 роках. Однак, у 2015 році в Європі

спостерігалось позитивне зростання приросту світової торгівлі і становило 64%. З 2014 року відбулося поступове відновлення торгівлі в Європейському Союзі. Північна Америка внесла позитивний внесок у світове зростання імпорту у 2015 році (1,1%), у той час, як негативні внески були зафіксовані в 2015 році для Південної і Центральної Америки (-0,2%) та для інших регіонів, у тому числі в Африці, Близькому Сході і СНД (-0,6%) (рис. 2).

Падіння обсягів торгівлі у 2015 році в основному пояснюється великими коливаннями цін на сировину та валютних курсів (див.рис.3). На паливо спостерігається найбільше зниження цін, ніж в будь-якій іншій товарній групі (зниження відбулося на 63% між червнем 2014 року і груднем 2015 року), у результаті знаходження нових джерел енергії таких, як видобування сланцевої нафти, що ослабило світовий попит на енергоресурси, через що економічне зростання в Азії сповільнилося. Відбулося зниження ціни на метали більше, як 35% порівняно з таким же періодом минулого року. Ціни на продукти харчування і сільськогосподарської сировини також знизилися, приблизно на 22%.

Рівень цін на нікель, олово, свинець, мідь, цинк, залізо і алюміній зменшився у 2015 р. у середньому на 5,3% і відновив помірне зростання тільки у 2016 р.

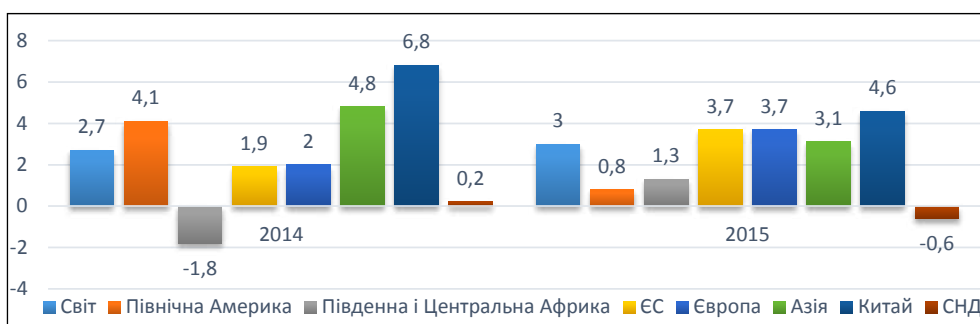

Рис. 1. Експорт світової торгівлі товарами у% за 2014–2015 рр.

Джерело: складено авторами на основі джерела [3]

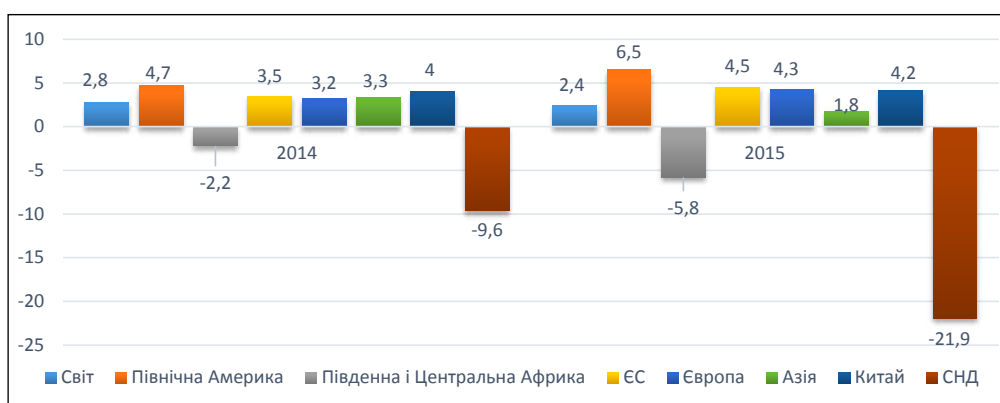

Рис. 2. Імпорт світової торгівлі товарами у% за 2014–2015 рр.

Джерело: складено авторами на основі джерела [3]

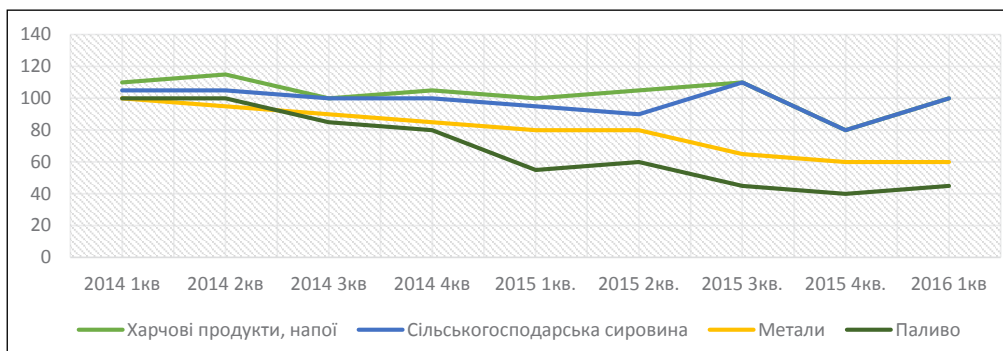

Рис. 3. «Ціни на сировинні товари, січень 2014р.-березень 2016р.»

Джерело: складено авторами на основі джерела [3].

Як очікують експерти Світового Банку, дорогоцінні метали (золото, срібло та ін.) подешевшають на 2,9% у поточному році та продовжать цю тенденцію у 2017 р. Середня вартість добрив, ціни на які з 2008 р. впали майже вдвічі, скоротяться в нинішньому році на 2,1%, а в наступному – ще на 0,8%. При цьому темпи зниження цін на продовольчі товари у 2015 р. будуть удвічі вище – у середньому вони впадуть на 4,2% [2].

Стосовно товарної структури у цілому за минулий рік у першій десятці провідних світових експортерів та імпортерів відбулися мінімальні зміни. У сільськогосподарській галузі рейтинг залишився майже без змін, проте, всі країни-експортери зазнали деякого падіння своєї торгівлі. До десятки найбільших експортерів належать: ЄС, США, Китай, Швейцарія, Японія, Корейська Республіка, Сінгапур, Канада, Індія, Китайський Тайбей. Ці країни забезпечують 72,7% світового експорту сільськогосподарської продукції.

Найбільші експортери палива та гірничодобувної промисловості постраждали від різкого зниження цін на паливо і на корисні копалини у 2015 р. Значне падіння експорту для Китаю становить –14%, а для Саудівської Аравії –47%. Частка десятки найбільших експортерів у світовій торгівлі скоротилася до 50 відсотків у 2015 році, цей самий показник становив 60% у 2000 році. Це означає збільшення географічної диверсифікації в експорті палива і продукції гірничодобувної промисловості.

Світовий експорт чавуну і сталі сильно постраждали від падіння цін на сталь та залізні руди і зниження попиту в 2015 році. У десятці найбільших експортерів відбувається помітне зниження в річному експорті –9% для Бразилії, –39% для Росії та України. Топ чотирьох найбільших експортерів залишився таким же, як у 2014 році. Росія опустилася з п'ятого на шосту позицію, а Україна опустилася на два місця і зайняла дев'яту позицію. Бразилія увірвалася в десятку, досягнувши восьмої позиції, порівняно з 11-тим місцем у 2014 році.

У 2015 році на найбільших країн-експортерів припадало 87% світового експорту одягу. Порівняно

з іншими галузями, експорт одягу поступово почав зростати. Найбільше експорт збільшився у В'єтнамі +10%, Камбоджа +8%, Бангладеш +6% і Індія +2%. У той час, як інші великі країни-експортери зазнали спад або застій такі країни, як: США, країни ЄС, Гонконг та інші.

У 2015 році, обсяг світової торгівлі комерційними послугами знизився на 6 відсотків. У СНД експорт скоротився на 16%, а імпорт на 23%, особливо це стосується спаду у сфері послуг у Росії у зв'язку зі знеціненням російського рубля по відношенню до долара США. Сильним курсовим коливанням в Європі стала рецесія в Бразилії, що мала серйозний вплив на торгівлю послугами у Південній та Центральній Америці. Однак, у Північній Америці імпорт помірно зріс, це єдиний регіон, в якому прослідковується позитивне зростання імпорту. В Азії спостерігається зниження експорту через слабку торгівлю товарами і скороченням комерційних послуг. Зниження туристичних надходжень, на які припадає понад 40% експорту з Африки, призвело до зниження на 3% експорту Африки комерційних послуг. На відміну від Африки, завдяки інтенсивному розвитку туризму на Близькому Сході, експорт комерційних послуг зріс на 5% (рис. 4).

Транспортні послуги мають найбільше скорочення в кінці року при цьому експорт зменшився на 12% у четвертому кварталі (рис. 5). З іншого боку, товари і послуги, пов'язані з іншими комерційними послугами, поступово почали падати у другому кварталі 2015 року і до кінця року впали на –5%. Зменшення обсягу туристичних послуг пов'язане з нестабільністю валютних курсів, але до кінця року обсяг туристичних послуг почав збільшуватися. Між тим, Всесвітня Туристична Організація повідомляє, що по всьому світу тур потік піднявся на 4,4% в 2015 році і вже 6 рік поспіль цей показник вище середнього після фінансової кризи у 2009 році. Ці цифри свідчать про те, що торгівля комерційними послугами зазнала невдачі у середині 2015 року, але з тих пір поступово почала відновлюватися.

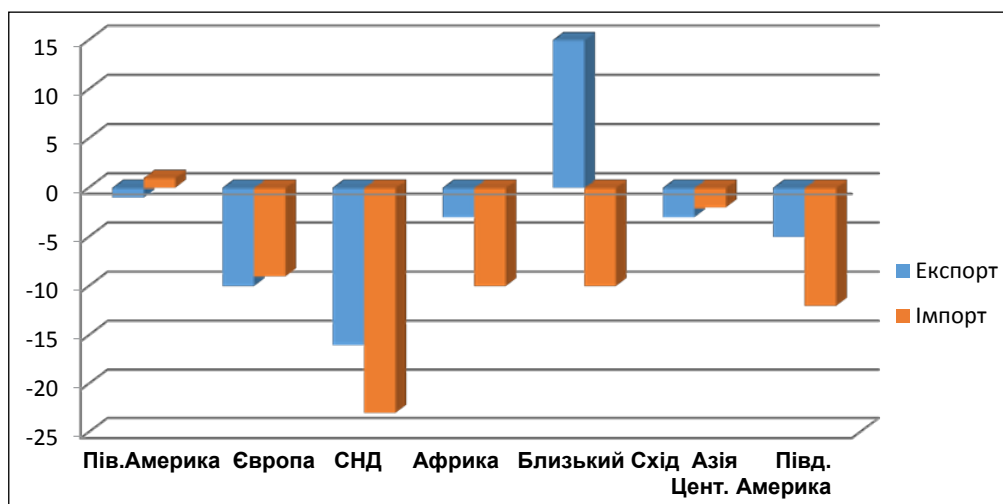

Рис. 4. «Торговля комерційними послугами за регіонами за 2015 р.»

Джерело: складено авторами на основі джерела [3].

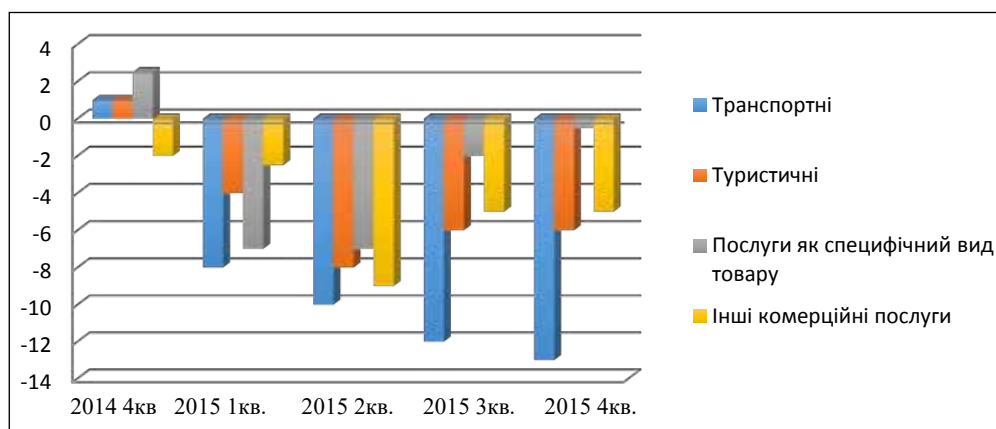

Рис. 5. «Світовий експорт послуг по кварталах за 2014–2015 рр.»

Джерело: складено авторами на основі джерела [3].

Перспективи світової економіки і світової торгівлі залишилися незмінними на початку 2016 року. У порівнянні з попереднім кварталом зростання ВВП дав незначний ріст у США і зоні євро в останньому кварталі 2015 року. Проте, ріст ВВП сповільнився у Китаї і в Японії. Економіка Китаю почала поступово сповільнюватися в першому кварталі 2016 року і до кінця року залишалася на низькому рівні, порівняно з минулими роками. У США ВВП також сповільнилося в першому кварталі 2016 року, але прискорився у зоні євро. Поточні економічні прогнози на 2016 року вказують на ще один рік слабкого, нерівномірного зростання реального ВВП та скорочення обсягу торгівлі. Щомісячні данні з торгівлі товарами в першому кварталі 2016 року вказують на стабілізацію у доларовому вираженні. Імпорт у США зріс на 4 відсотки порівняно з минулим роком, у лютому 2015 року спостерігається найбільше зростання з грудня 2014 року. Однак, експорт в США знизився на 4 відсотки порівняно з аналогічним періодом у минулому році, але це було найменшим негативним результатом за 14 місяців. У той же час,

зростання експорту та імпорту в Європейському Союзі було фактично нульовим. Експорт Китаю зріс на 11 відсотків у березні в той час, як імпорт був меншим у порівнянні з попередніми місяцями і становив –8 відсотків. На початку року в Японії спостерігалася спад імпорту, але до кінця року ситуація поступово почала покращуватися і становила –8%.

Таким чином, можна зробити висновок, що світова торгівля товарами та послугами зазнала в 2015 році спаду порівняно з попередніми роками і в подальшому не очікується покращення ситуації. Це вкрай негативно позначається на економіці нашої країни. І хоча СОТ дає прогноз, що світова торгівля зросте на 2,7 у 2017 році і 3,3 відсотка у 2018 році, але це маловірогідний прогноз. У сфері торгівлі на світовому ринку продовжує діяти закон нерівномірності економічного розвитку Україна не є виключенням. Відносно стабільна і сприятлива кон'юнктура стосовно товарів українського експорту хоч і забезпечувала приріст зовнішніх надходжень, проте, виробничі можливості галузей лідерів-експортерів вичерпали себе повністю. Зовнішня торгівля

в Україні набула характеру здебільшого одностороннього зв'язку, тобто негативне сальдо торговельного балансу свідчить про значне переважання імпорту над експортом в нашу державу.

Таким чином структура українського експорту товарів лише частково збігається зі структурою світового товарного експорту. Якщо у світовому експорті домінує механічне обладнання (23,7%), мінеральні продукти (18,8%), транспортні засоби (9,9%), хімічна продукція (8,8%) та недорогоцінні метали, то в українському експорті частка механічного обладнання (10,5%) є вдвічі меншою, ніж у середньому по світу. При цьому частка недорогоцінних металів та виробів із них (29,8%) суттєво перевищує загальний показник. Частка експорту мінеральних товарів також менша за світову (8,1% – Україна, 14,7% – світ), але порівняно з іншими товарними групами різниця є відносно невеликою. Якщо подивитися тенденцію розвитку сусідніх держав, то саме доступ на європейський ринок дав змогу збільшити обсяги торгівлі, що призвело до позитивної динаміки. З'явилася можливість вільно пересуватися, навчатися та працювати громадянам в країнах ЄС. А це, покращило ситуацію на міжнародному ринку праці, та й загалом позначилося на зростанні ролі держав на міжнародній арені.

Висновки з проведеного дослідження. Тенденції розвитку світової торгівлі в останні роки переконують, що найкращі перспективи розвитку у текстильній галузі, адже саме в ній спостерігається значне покращення, порівняно з іншими сферами виробництва, де спостерігався спад чи застій.

Найбільш прибутково займатися торгівлею сільськогосподарської продукції. Україна є неконкурентоспроможною у переробній та легкій промисловості, але має непогані перспективи для розвитку експорту агропродукції.

На жаль, негативні тенденції на сході країни призвели до втрати понад 40,0% валютних надходжень. Тому завданням України є відновлення експортного потенціалу за рахунок переорієнтації на ринки Латинської Америки та Карибського регіону. При цьому немає практично жодної сфери, де українські товари не були б витребувані в цих країнах, що робить ринки цих країн потенційно привабливими для вітчизняного експорту.

Оскільки Україна є малою відкритою економікою, вона не має впливу на світову кон'юнктуру. Проте, спроможна орієнтуватися на поточні тенденції світової торгівлі для зміцнення своїх позицій. Визначення заходів для розвитку зовнішньої торгівлі України є завданням майбутніх досліджень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Саркісян Л.Г. Особливості розширення зовнішньоекономічних зв'язків України в контексті глобалізації / Л.Г. Саркісян // Економіка і організація управління. – 2016. – № 4 (24) – С. 245–253.
2. Курочкіна І.Г. Аналіз тенденцій розвитку світової торгівлі товарами та послугами / І.Г. Курочкіна // Економіка. – 2015. – № 9 – С. 37–42.
3. World Trade Organization [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2016_e/wts2016_e.pdf

REFERENCES:

1. Sarkisian L.H. Osoblyvosti rozshyrennia zovnishnoekonomichnykh zviazkiv Ukrainy v konteksti hlobalizatsii / L.H. Sarkisian // Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia. – 2016. – #4 (24)– S. 245-253.
2. Kurochkina I.H. Analiz tendentsii rozvytku svitovoi torhivli tovaramy ta posluhamy / I.H. Kurochkina // Ekonomika. – 2015. – #9– S. 37-42.
3. World Trade Organization [Elektronnyi resurs] / Rezhymdostupu: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2016_e/wts2016_e.pdf